

Bijlage: conclusies vanuit het onderzoek

NEDERLAND VOERT IN HET STRAFPROCES ONVOLDOENDE KINDGERICHT BELEID TEN AANZIEN VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN SEKSUEEL MISBRUIK DIE 12 JAAR OF OUDER ZIJN

De belangrijkste conclusie die volgt uit dit onderzoek is dat de rechtspositie van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar en ouder in het strafproces fundamenteel verschilt van de rechtspositie van hun lotgenoten die jonger dan 12 jaar zijn. Voor minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik tot 12 jaar gelden bijzondere voorschriften. Deze kinderen mogen alleen door een specifiek daarvoor opgeleide professional worden verhoord, in een kindvriendelijke verhoorstudio. Bovendien worden ze zorgvuldig voorbereid op het verhoor. Slechts bij uitzondering kunnen minderjarigen die ouder dan 12 jaar zijn, dezelfde behandeling krijgen. De bejegening van minderjarigen van 12 jaar en ouder wordt teveel gelijk gesteld met de bejegening van volwassenen. Net als volwassenen nemen zij na de melding deel aan een informatief gesprek bij de politie, worden ze in een reguliere verhoorkamer verhoord en kunnen zij bij de rechter-commissaris en de rechter opnieuw worden verhoord in aanwezigheid van de verdediging. Het is opvallend dat voor slachtoffers die jonger dan 12 jaar oud zijn en minderjarige verdachten wel specifieke wet- en regelgeving voorhanden is. Zo bezien hebben minderjarige slachtoffers van 12 jaar en ouder bepaald een achtergestelde positie ten opzichte van hun jongere lotgenoten en hun leeftijdsgenoten die als verdachte met justitie in aanraking komen. Dit onderscheid is op grond van het internationale recht niet te rechtvaardigen.

SPECIALISTISCHE KENNIS BIJ BEROEPSKRACHTEN MET WIE MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN SEKSUEEL MISBRUIK IN HET STRAFPROCES TE MAKEN KRIJGEN IS NIET VOOR ALLE MINDERJARIGE SLACHTOFFERS GEWAARBORGD

Voor het gehele strafproces geldt dat er aan de beroepskrachten nauwelijks specifieke eisen worden gesteld wat betreft kennis en ervaringen gericht op de omgang met minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar of ouder. Dit geldt voor de (zeden)rechercheurs, officieren van justitie, rechters en advocaten. Ondanks het feit dat internationale regelgeving hiertoe verplicht, is het voor deze groep minderjarigen nog niet geregeld in het nationale recht. Enkel voor de verhoorders van minderjarige slachtoffers die in een verhoorstudio worden gehoord, geldt deze eis wel. En voor minderjarige verdachten van 12 tot 18 jaar, zijn er gespecialiseerde kinderrechters en jeugdofficieren van justitie.

DE SLACHTOFFERADVOCAAT HEEFT ONVOLDOENDE MOGELIJKHEDEN OM DE BELANGEN VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN SEKSUEEL MISBRUIK TE BEHARTIGEN

Het betrekken van een slachtofferadvocaat, zo vroeg mogelijk in het strafrechtelijke traject, wordt door verschillende professionals en ervaringsdeskundigen wenselijk geacht, maar is nog niet geformaliseerd. Het belang van het onverwijd voorzien in juridische bijstand voor minderjarige slachtoffers wordt ook in internationale regelgeving benadrukt. De rol van de slachtofferadvocaat moet dus meer kunnen inhouden dan het informeren en bieden van morele steun. Voor hem is ook een belangrijke taak weggelegd in het beschermen van het minderjarige slachtoffer wanneer dat nodig is, door in bepaalde situaties te kunnen ingrijpen wanneer vanuit de verdediging vragen worden gesteld die schadelijk kunnen zijn voor het slachtoffer. Daarnaast kan de slachtofferadvocaat een belangrijke rol spelen als begeleider tijdens een verhoor door uitleg te geven aan of namens het slachtoffer met betrekking tot (de context van de) vragen die worden gesteld, waarmee de waarheidsvinding wordt gediend. Het uitbreiden van de mogelijkheden van de slachtofferadvocaat kan bijdragen aan het bereiken van een betere balans tussen de rechten van de verdediging enerzijds en de belangen van het minderjarige slachtoffer anderzijds.

INFORMATIEVOORZIENING AAN HET MINDERJARIGE SLACHTOFFER , ZIJN WETTELIJKE VERTEGENWOORDIGER EN ADVOCaat MOET BETER

Op grond van internationale regelgeving hebben minderjarige slachtoffers recht op informatie en mogen zij volwaardig participeren in het strafproces. Het informeren over de voortgang van de zaak verloopt thans echter gebrekkig. Er wordt geklaagd over de stilte na de aangifte, onduidelijkheid over bij wie (politie of OM) het slachtoffer terecht kan voor informatie na de aangifte, het laat informeren over zittingsdata en het niet tijdig verstrekken van stukken. Voor het wachten met het verstrekken van stukken kunnen legitieme redenen zijn, de communicatie hierover laat echter te wensen over. Een ander knelpunt is dat slachtoffers en hun advocaat niet om verhinderdata wordt gevraagd. Daarnaast vormt het doorverwijzen naar de hulpverlening een punt van zorg. Een aantal minderjarigen geeft bovendien aan graag zelf op de hoogte gehouden te worden in plaats van alles via hun ouders te horen.

AANVULLINGEN IN DE REGELGEVING ZIJN NODIG OM HET AANTAL VERHOREN ZO BEPERKT MOGELIJK TE HOUDEN

Het verhoren van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik moet tot een minimum worden beperkt. Om tegemoet te komen aan deze internationale norm moet het belang van de minderjarige worden meegewogen bij het nemen van de beslissing om hem (opnieuw) te horen bij de politie, de rechter-commissaris of in de rechtbank. Voor het versterken van de positie van minderjarigen in de belangenafweging die gemaakt wordt – tussen het verdedigingsbelang enerzijds en het belang van de minderjarige anderzijds – is het essentieel dat een aantal zaken wettelijk geregeld wordt. Zo is wettelijke verankering van de norm om het aantal verhoren zoveel mogelijk te beperken voor minderjarigen en het opnemen van minderjarigheid als weigeringsgrond in het Wetboek van Strafvordering van groot belang. Daarnaast moeten bestaande mogelijkheden om het aantal verhoren te beperken en tegelijkertijd recht te doen aan het verdedigingsbelang nader worden uitgewerkt. Het verhoor mag immers niet het enige bewijsmiddel zijn en er moeten voldoende compenserende maatregelen worden genomen. Het altijd horen van minderjarigen in een verhoorstudio waarvan een audiovisuele opname wordt gemaakt kan een oplossing bieden. De verdediging kan dan via een daartoe opgeleide ondervrager in een verhoorstudio vragen stellen wanneer die er na het zien van de opname van het eerste verhoor nog zijn.

ALLE MINDERJARIGEN MOETEN IN EEN VERHOORSTUDIO WORDEN VERHOORD

Minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar en ouder vallen in beginsel buiten de doelgroep voor het studioverhoor. Uitzonderingen daargelaten betekent dit dat deze minderjarigen worden gehoord in reguliere verhoorkamers op het politiebureau. Wanneer een politiebureau beschikt over een familiekamer kan het verhoor ook daar plaatsvinden. Het is mogelijk om minderjarigen van 12 jaar of ouder in de verhoorstudio te verhoren wanneer er sprake is van een verstandelijke beperking of een cognitieve functiestoornis. Alle minderjarige slachtoffers, ongeacht hun leeftijd, hebben op grond van internationale regelgeving echter recht op een verhooruimte die is aangepast aan hun behoeften, waarin het maken van een audiovisuele opname mogelijk is. Daarom moeten ook minderjarigen van 12 jaar en ouder in een verhoorstudio worden gehoord.

DE VOORBEREIDING VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN SEKSUEEL MISBRUIK VAN 12 JAAR EN OUDER OP VERHOREN EN HET BIJWONEN VAN DE ZITTING VORMT EEN BELANGRIJK AANDACHTSPUNT

Minderjarigen die deelnemen aan een studioverhoor worden daar zorgvuldig op voorbereid. Voor minderjarigen die deelnemen aan het informatieve gesprek en/of verhoord worden in een reguliere verhoorkamer vormt een voorbereiding vanuit de politie geen vast onderdeel van de procedure. Het informatieve gesprek zelf wordt als voorbereiding gezien op het verhoor van de aangifte. Verder in het traject kan een minderjarige nog opgeroepen worden voor verhoor bij de rechter-commissaris en de rechter. Voorbereiding hierop is niet geregeld. Wel is er de mogelijkheid om deel te nemen aan een slachtoffergesprek bij de officier van justitie vooraf aan de strafzitting. Een taak van het OM (in afstemming met Slachtofferhulp Nederland) is bovendien het informeren van slachtoffers over het opmaken van een schriftelijke slachtofferverklaring en

het gebruik maken van het spreekrecht. De voorbereiding op verhoren en zittingen zou beter moeten worden geregeld. Op grond van internationale regelgeving heeft het minderjarige slachtoffer immers recht op informatie in alle fasen van het strafproces.

HET INFORMATIEVE GESPREK IS ONVOLDOENDE KINDGERICHT

Het informatieve gesprek is een belangrijk onderdeel van de strafrechtelijke procedure voor minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar en ouder. Uitkomst van dit gesprek moet zijn dat zowel het slachtoffer als de politie een inschatting kan maken over de wenselijkheid van het doen van aangifte en dat het slachtoffer op de hoogte is van de betekenis van het doen van aangifte en hoe de procedure verder in zijn werk gaat. De huidige procedure voor het informatieve gesprek is echter onvoldoende kindgericht. Voor de zedenrechercheurs is niet vereist dat zij beschikken over specifieke kennis ten aanzien van deze groep kwetsbare minderjarigen. Uit de interviews met minderjarige ervaringsdeskundigen, hun ouders en professionals komt naar voren dat de benadering van de slachtoffers ertoe kan leiden dat zij overdonderd worden door het gesprek, zich niet serieus genomen voelen en ontmoedigd raken over het doen van aangifte. Het gevaar van secundaire victimisatie is daarbij aanwezig. Specifieke voorzieningen zijn nodig onder meer wat betreft de voorbereiding op het gesprek en de eisen aan de beroepskrachten met wie de minderjarige van doen krijgt. Ook als het gaat om deze waarborgen wordt in het internationale recht geen onderscheid gemaakt tussen minderjarigen jonger dan 12 en minderjarigen ouder dan 12 jaar.

BESCHERMING VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS TIJDENS HET VERHOOR BIJ DE RECHTER-COMMISSARIS SCHIET TEKORT

Hoewel het feit dat het verhoor bij de rechter-commissaris in beslotenheid plaatsvindt een zekere ingebouwde veiligheid suggereert voor het minderjarige slachtoffer van 12 jaar en ouder, worden minderjarigen in de praktijk onvoldoende beschermd tijdens dit verhoor, zo wordt gesignaleerd door zowel een geïnterviewde ervaringsdeskundige ouder als geïnterviewde professionals. Dit strookt niet met het internationale recht, waarin minderjarige slachtoffers onderscheiden worden als een bijzonder kwetsbare groep die extra beschermd dient te worden. De aanwezige en vragende beroepskrachten hoeven thans niet specifiek opgeleid te zijn om met minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar en ouder om te gaan. De advocaat van de verdachte krijgt veel ruimte bij het ondervragen van de minderjarige. De bescherming die de rechter-commissaris of de officier van justitie als tegenwicht kan bieden, lijkt onvoldoende uit de verf te komen waardoor het minderjarige slachtoffer onevenredig kan worden belast met vragen van de verdediging. De rechten van slachtoffers dienen te worden uitgewerkt in wet- en regelgeving. Duidelijk moet zijn wie het minderjarige slachtoffer beschermt. Het ligt voor de hand om de slachtofferadvocaat hier meer bevoegdheden te geven, zodat hij kan ingrijpen en toelichting kan geven aan de minderjarige wanneer dat nodig is. Het versterken van de bescherming van het minderjarige slachtoffer zorgt voor een betere balans tussen de positie van minderjarige slachtoffers en het verdedigingsbelang en kan bovendien de waarheidsvinding ondersteunen.

AANVULLENDE REGELGEVING IS NODIG VOOR HET BEGELEIDEN VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS IN DE RECHTBANK

Binnen het internationaal juridisch kader wordt benadrukt dat minderjarige slachtoffers in de rechtbank op een kindgerichte manier bejegend en beschermd moeten worden. Dit betekent onder meer dat de minderjarige de zitting in een afgescheiden ruimte moet kunnen afwachten en dat ongewenst contact met de verdachte moet worden voorkomen. De 'Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers' van de Raad voor de Rechtspraak geeft belangrijke handvatten om slachtoffers te begeleiden binnen de rechtbank. Een aparte wachtruimte voor minderjarige slachtoffers is belangrijk. Wat betreft het begeleiden van minderjarige slachtoffers van en naar de zittingszaal, het bepalen van de plek van het slachtoffer in de rechtszaal en het afschermen van het slachtoffer van de verdachte is echter nog terrein te winnen. Daarnaast regelt de Modelregeling dat er een werkproces moet zijn waarin afspraken zijn vastgelegd over het afstemmen van de voorbereiding op de zitting, maar wordt niet ingegaan op de inhoud van deze afspraken. Het verdient dan ook aanbeveling om hieraan toe te voegen dat altijd contact

opgenomen dient te worden met het slachtoffer of diens advocaat en dat er afstemming plaatsvindt met de voorzitter van de meervoudige kamer als het gaat om een zedenzaak met een minderjarig slachtoffer.

DE PRIVACY VAN MINDERJARIGE SLACHTOFFERS IS ONVOLDOENDE GEWAARBORGD

Wat betreft het waarborgen van de privacy van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik (van 0 tot 18) in het strafproces is nog veel winst te behalen. In wet- en regelgeving dient tenminste te worden verankerd dat in processtukken gebruik wordt gemaakt van een kindnummer ter vervanging van persoonsgegevens van het minderjarige slachtoffer en dat de zitting in beginsel achter gesloten deuren plaatsvindt als de minderjarige aanwezig is. Dit is noodzakelijk om beter tegemoet te komen aan hetgeen internationaal recht vereist.